

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА: АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ, СТРАТЕГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

Махнуша С.М.

На сьогодні все більшого значення у діяльності підприємств набувають активи, що не мають матеріального вираження. Йдеться про інтелектуальні активи, що формують інтелектуальний капітал підприємства. Їхня природа криється у дії факторів інформації і знання, що набувають рис нового джерела економічного зростання в епоху постіндустріального суспільства. Проведений автором аналіз літературних джерел за проблематикою дозволив дійти висовку, що не сформовано уніфікованого підходу до визначення поняття “інтелектуальний капітал”. Для з’ясування сутності даного економічного феномену, а також його стратегічного значення у розвитку підприємства автор проводить наступне дослідження. Найбільш поширені підходи до трактування категорії “інтелектуальний капітал” подано нижче.

З точки зору Т.Стюарта, інтелектуальний капітал є “сумою знань усіх робітників підприємства, що забезпечує його конкурентоспроможність”.

К.Тейлор стверджує, що “інтелектуальний капітал складають знання співробітників, що є накопченими у процесі створення продукції; організаційна структура підприємства і його інтелектуальна власність”.

Згідно з уявленнями Б.Б. Леонтьєва, до інтелектуального капіталу відносять “інтелектуальну власність підприємства, його власні початкові і набуті інтелектуальні здібності і навички, а також бази знань і вигідні стосунки з іншими економічними суб’єктами”.

У працях Л.Едвінссона і М.Мелоуна подано найбільш широке тлумачення категорії “інтелектуальний капітал”. Вони розглядають його як такий, що складається із “людського капіталу” і “структурного капіталу”. До першого відносять знання, навички, досвід, таланти і здібності працівників підприємства: їх неможливо відділити від індивідууму і неможливо відділити від підприємства у разі відсутності “відтікання” кадрів. До другого відносять власне об’єкти інтелектуальної власності, інформаційні системи, систему фінансових взаємовідносин, інструкції, положення, стандарти тощо, тобто все те,

“що є пов’язаним із інтелектуальним потенціалом підприємства і залишається на ньому після повернення персоналу з роботи додому”. Об’єкти структурного капіталу є такими, право власності на які можливо передавати на певних умовах. Людський капітал існує суб’єктивно, а структурний — об’єктивно.

Л.Едвінссон і М.Мелоун виокремлюють також так званий “клієнтський капітал”, у розуміння якого вони вкладають систему налагоджених контактів зі споживачами, клієнтами.

Автор вважає, що даний підхід є найбільш влучним і таким, що охоплює усі сторони прояву інтелектуального потенціалу підприємства.

Інтерес також становить співвіднесення категорій “інтелектуальний капітал” і “неосяжні активи” у тому сенсі, *що* з них є більш широким або *що* є складовою чого. У цьому питанні також існують декілька підходів до визначення. Зокрема, згідно з першим із них, який підтримують Т.Стюарт, Р. Петті й Дж. Гутрі, інтелектуальний капітал є частиною неосяжних активів, оскільки існують неоречевлені активи, що не є результатом застосування і втілення знання окремих робітників і підприємства в цілому, але які допомагають формувати йому певні конкурентні переваги (наприклад, сукупність природних факторів, під безпосередній вплив яких підпадає підприємство). У протилежність цьому підходу, А.Н. Козирев, В.Л. Макаров, А. Уайлман й І. Кадді вважають, що інтелектуальний капітал є чимось більш широким, ніж неосяжні активи, тому що є такі з них, результати застосування яких неможливо оцінити безпосередньо (наприклад, робоча сила, бо точну оцінку прибутку, створеного нею, здійснити практично неможливо).

Якщо зосередити увагу на стратегічному значенні інтелектуального капіталу, то слід зауважити, що, як свідчить практика всесвітньо відомих компаній, він відіграє неабияку роль у економічній політиці підприємства. Інтелектуальні активи (інтелектуальний капітал) є і фактором формування конкурентних переваг підприємства, і його антикризовою стратегією, і способом злиття компаній. Сучасні тенденції розвитку світової економіки свідчать про те, що у процесі створення нової вартості відбувається зміщення акценту саме на інтелектуальний фактор виробництва. Таким чином, інтелектуальний капітал становить важливу економічну категорію, а інтелектуальні активи є активами стратегічного значення.